

Jan Gościński (<https://orcid.org/0000-0003-2081-4266>)

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Artur Dariusz Kubacki (<https://orcid.org/0000-0002-3740-2551>)

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Egzamin na tłumacza ustnego w Zjednoczonym Królestwie, Austrii, Niemczech oraz Polsce. Porównanie i ocena rozwiązań

1. Egzamin na tłumacza przysięgłego w Polsce

Egzamin na tłumacza przysięgłego w Polsce składa się z części pisemnej i ustnej, które aby otrzymać uprawnienia tłumacza przysięgłego, trzeba zdać łącznie zasadniczo w ramach jednej sesji egzaminacyjnej przed Państwową Komisją Egzaminacyjną (PKE). Przystąpienie do części ustnej warunkowane jest zaliczeniem części pisemnej, stąd podejście do obu części następuje w różnych terminach: PKE musi mieć czas na poprawę części pisemnej. Zdanie tylko części pisemnej nie zwalnia z jej ponownego zdawania przy kolejnym podejściu w razie niezdania części ustnej. Liczba podejść jest nieograniczona. Sesje egzaminacyjne organizowane są w różnych terminach w zależności od liczby kandydatów, nie później jednak niż w ciągu roku od daty złożenia wniosku o wyznaczenie terminu egzaminu.

Zgodnie z aktem prawnym dotyczącym szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego¹ część pisemna egzaminu obejmuje tłumaczenie czterech tekstów, tj. dwóch z języka polskiego na język obcy, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym lub tekstem prawniczym, oraz dwóch z języka obcego na język polski, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym lub tekstem prawniczym. Z kolei część ustna obejmuje tłumaczenie a vista (kandydat otrzymuje do tłumaczenia tekst w formie pisemnej) z języka obcego na język polski dwóch tekstów, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym lub tekstem prawniczym, oraz tłumaczenie konsekwentne (egzaminator odczytuje lub odtwarza tekst z przerwami na tłumaczenie) z języka polskiego na język obcy dwóch tekstów, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym lub tekstem prawniczym. Przy tłumaczeniu a vista kandydat otrzymuje teksty bezpośrednio przed przystąpieniem do tłumaczenia, przy czym ma dwie minuty na przeczytanie tych tekstów, zanim rozpocznie przekład.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 października 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego. Dz.U. z 2018 r., poz. 2138. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU-20180002138/O/D20182138.pdf> [dostęp: 27.10.2023].

Jeśli chodzi o materiały pomocnicze, w wymienionym rozporządzeniu stwierdzono, że na egzaminie pisemnym kandydatowi nie wolno korzystać z materiałów pomocniczych, z wyjątkiem przyniesionych przez siebie słowników, glosariuszy, leksykonów i encyklopedii w postaci papierowej, natomiast na egzaminie ustnym kandydat nie może korzystać z żadnych materiałów pomocniczych.

Za tłumaczenie każdego tekstu można otrzymać maksymalnie 50 pkt: po 25 pkt za umiejętności tłumaczeniowe i po 25 pkt za umiejętności językowe. Aby zdać część pisemną i ustną, należy uzyskać co najmniej 150 pkt z każdej.

W zakresie tłumaczenia pisemnego w odniesieniu do umiejętności tłumaczeniowych kryteria oceny obejmują: stronę merytoryczną tłumaczenia (zgodność treści przekazanej w tłumaczeniu z treścią oryginału), stronę terminologiczną tłumaczenia (terminologia i frazeologia języka specjalistycznego) i stronę formalną tłumaczenia (znajomość formalnych zasad wykonywania tłumaczeń poświadczonych). W odniesieniu do umiejętności językowych kryteriami oceny w szczególności są: poprawność interpunkcyjna, ortograficzna, gramatyczna, leksykalna (leksyka niespecjalistyczna) i stylistyczna.

W zakresie tłumaczenia ustnego w odniesieniu do umiejętności tłumaczeniowych kryteria oceny są takie same jak w zakresie tłumaczenia pisemnego z wyłączeniem strony formalnej. Z kolei w odniesieniu do umiejętności językowych kryteriami oceny w szczególności są: poprawność gramatyczna, leksykalna (leksyka niespecjalistyczna), stylistyczna, fonetyczno-intonacyjna, dykcja i płynność wypowiedzi.

Wymienione rozporządzenie wprowadza również kategorię błędu krytycznego. W regulacji stwierdza się, że „w przypadku popełnienia przez kandydata błędu powodującego istotne naruszenie sensu tekstu źródłowego (błąd krytyczny) można obniżyć punktację o nie więcej niż 10 pkt w kategorii umiejętności tłumaczeniowych za każdy taki błąd”.²

Objętość tekstów do tłumaczenia pisemnego zazwyczaj wynosi od 1600 do 1800 zzs. Natomiast teksty do tłumaczenia ustnego standardowo mają objętość od 1300 do 1500 zzs. Ponadto PKE ustaliła, że przedmiotem egzaminu ustnego nie powinny być teksty aktów prawnych.

2. Tłumacz ustny dla instytucji publicznych w Zjednoczonym Królestwie

W Zjednoczonym Królestwie nie ma polskiej instytucji tłumacza przysięgłego³, a więc osoba, która po spełnieniu określonych w ustawie warunków, m.in. po zdaniu państwowego egzaminu z tłumaczenia pisemnego i ustnego, nabywa prawo do sporządzania tłumaczeń pisemnych i wykonywania tłumaczeń ustnych akceptowanych

² Tamże.

³ *O zawodzie tłumacza przysięgłego w wybranych krajach świata: część 1*. Zagraniczne Koło Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS. Zurych 2020/2021, s. 65. https://tepis.org.pl/wp-content/uploads/publikacje/O_zawodzie_TP_cz.1_Kolo_Zagraniczne_2021.pdf [dostęp: 27.10.2023].

przez urzędy państwowe. W państwie tym istnieje natomiast podobna instytucja, a mianowicie tłumacz ustny dla instytucji publicznych (*public service interpreter*). Tłumacze tacy po uzyskaniu określonych kwalifikacji, po udokumentowaniu praktyki w tego rodzaju tłumaczeniu i po spełnieniu innych warunków mogą wpisać się na krajową listę tłumaczy ustnych dla instytucji publicznych (*National Register of Public Service Interpreters*), która prowadzona jest przez niezależny od państwa organ⁴. Obecność na liście jest gwarancją należytego wykonania tłumaczenia. Posiadanie dyplomu w zakresie tłumaczenia ustnego dla instytucji publicznych (*diploma in public service interpreting*)⁵ jest z punktu widzenia uzyskanych kwalifikacji wystarczające, aby zostać wpisanim na krajową listę tłumaczy ustnych dla instytucji publicznych. Aby uzyskać taki dyplom, należy zdać egzamin przygotowywany przez *The Institute of Linguists Educational Trust* (IoLET). Można powiedzieć, że egzamin ten pełni rolę zbliżoną do tej, jaką spełnia polski egzamin państwowy na tłumacza przysięgłego. Jego zdanie jest rękojmią profesjonalizmu.

3. Egzamin w zakresie tłumaczenia ustnego dla instytucji publicznych (egzamin DPSI)

Egzamin DPSI składa się z pięciu części i odbywa się w całości raz w roku w czerwcu. Natomiast w listopadzie organizowana jest sesja egzaminacyjna tylko dla części pisemnych oraz części ustnych w zakresie prawa angielskiego.

Można go zdawać w pięciu różnych kategoriach: prawa angielskiego (tłumaczenie w sądach, kancelariach prawnych, w związku ze sprawami imigracyjnymi), prawa szkockiego (jak wyżej), prawa północnoirlandzkiego (jak wyżej), opieki zdrowotnej (tłumaczenie w szpitalach, przychodniach, gabinetach lekarskich) oraz samorządu lokalnego (tłumaczenie w związku z kwestiami mieszkaniowymi, związanymi z opieką społeczną i edukacją).

Moduł pierwszy części pierwszej obejmuje przekład konsekutywny, przekład symultaniczny (szeptany) i ponownie przekład konsekutywny. Przekładu szeptanego kandydat dokonuje z języka polskiego na język angielski. Moduł drugi części pierwszej obejmuje przekład konsekutywny, przekład szeptany i ponownie przekład konsekutywny. Przekładu szeptanego kandydat dokonuje z języka angielskiego na język polski. Część pierwsza egzaminu trwa ok. 30 minut, po 15 minut na każdy moduł. W ramach modułu przekład szeptany zajmuje ok. 5 minut, zaś przekład konsekutywny – ok. 10 minut. Trzeba podkreślić, że oba moduły części pierwszej mają charakter scenek, w których występuje osoba mówiąca po angielsku będąca przedstawicielem instytucji publicznej i osoba niemówiąca po angielsku. Tłumacz pełni rolę pośrednika językowego pomiędzy nimi.

Część druga egzaminu obejmuje tłumaczenie a vista z języka polskiego na język angielski, zaś część trzecia tłumaczenie a vista z języka angielskiego na język polski.

---

⁴ Tamże, s. 66.

⁵ Tamże, s. 70.

Kandydaci mają po 5 minut na zapoznanie się z tekstami i do 5 minut na ich przekład. Każda z części trwa zatem do 10 minut. Nie wolno robić żadnych notatek ani w otrzymanym do tłumaczenia tekście, ani nigdzie indziej. W trakcie tłumaczenia konsekwentnego, symultanicznego oraz a vista kandydaci nie mogą używać ani słowników, ani glosariuszy.

Część czwarta egzaminu to tłumaczenie pisemne tekstu z języka polskiego na język angielski, zaś część piąta tłumaczenie pisemne tekstu z języka angielskiego na język polski. Kandydaci otrzymują godzinę na przekład pisemny każdego z dwóch tekstów. Materiały pomocnicze mogą być używane tylko w części pisemnej. Są nimi słowniki ogólne i specjalistyczne, opublikowane glosariusze, słowniki opracowane przez kandydatów, encyklopedie i inne materiały encyklopedyczne. Nie można korzystać z podręczników, materiałów kursowych opracowanych przez nauczycieli, słowników elektronicznych i elektronicznych urządzeń do przechowywania informacji. Nie można też korzystać z internetu. Nie wolno również dzielić się przyniesionymi pomocami z innymi zdającymi.

Podczas przekładu szeptanego kandydaci nie mogą przerywać mówiącym, chyba że w wyjątkowych okolicznościach chcą poprosić o zwolnienie tempa wypowiedzi lub głośniejsze mówienie. Nie można zwracać się do mówiącego z prośbą o powtórzenie czy wyjaśnienie czegoś. Można natomiast sporządzać notatki.

Podczas tłumaczenia konsekwentnego kandydaci powinni, jeżeli jest to konieczne, prosić o powtórzenie czy wyjaśnienie czegoś lub zredukowanie długości wypowiedzi, gdyż osoba niemówiąca po angielsku może nie wiedzieć, jak mówić, gdy jej wypowiedzi są tłumaczone. Powinni także wyjaśnić te elementy wypowiedzi, które mogą być niezrozumiałe ze względu na różnice kulturowe. Kandydatów zachęca się do robienia notatek podczas tłumaczenia konsekwentnego.

W każdej części egzaminu DPSI są trzy kryteria oceny. W części pierwszej są nimi: dokładność przekładu, sposób mówienia i zachowywanie się oraz opanowanie języka. Oceny dokonuje się w zakresie tłumaczenia na język angielski i z języka angielskiego w odniesieniu do tłumaczenia symultanicznego i konsekwentnego. W części drugiej i trzeciej kryteria oceny to: kompletność tłumaczenia, dokładność tłumaczenia i odpowiedniość języka oraz płynność i wymowa. W części czwartej i piątej kryteria oceny obejmują: dokładność tłumaczenia i odpowiedniość języka, spójność tekstu i stosowanie się do konwencji gatunkowych oraz skuteczność komunikacyjną. W ramach każdego kryterium można zdobyć do 12 pkt, które są podzielone na cztery zakresy: zakres A (10–12 pkt), zakres B (7–9 pkt), zakres C (4–6 pkt) i zakres D (1–3 pkt). Aby zdać, należy uzyskać co najmniej 4 pkt w odniesieniu do każdego kryterium. Wyniki pozytywne podzielone są na trzy kategorie: ocena dostateczna (*pass*), ocena dobra (*merit*) i ocena bardzo dobra (*distinction*). Ocenie podlegają także ubiór kandydata, który powinien odpowiadać roli kompetentnego profesjonalisty, jaką kandydat będzie pełnił po zdaniu egzaminu, właściwa postawa fizyczna i stosowne podejście do pełnionej roli.

Teksty do tłumaczenia a vista liczą od ok. 1100 do ok. 1200 zzs, zaś teksty do tłumaczenia pisemnego od ok. 1600 do ok. 1800 zzs.

4. Egzamin na tłumacza przysięgłego w Austrii

W Austrii⁶ – podobnie jak w Polsce – obowiązuje jeden egzamin na tłumacza przysięgłego, ponieważ tłumacz uprawniony jest tam zarówno do sporządzania tłumaczeń pisemnych, jak i wykonywania tłumaczeń ustnych. Egzamin⁷ odbywa się przed powołaną na zlecenie prezesa sądu okręgowego (*Präsident des Landesgerichtes*) komisją egzaminacyjną (*Zertifizierungskommission*) składającą się z sędziego – przewodniczącego komisji – oraz dwóch wysoko wykwalifikowanych i niezależnych ekspertów, tłumaczy reprezentujących Austriackie Stowarzyszenie Tłumaczy Przysięgłych (ÖVGD), przy czym jeden z nich musi być znawcą języka będącego przedmiotem egzaminu. Na życzenie egzaminowanego oraz za zgodą przewodniczącego komisji można zaprosić na egzamin osobę zaufaną lub osobę towarzyszącą. Trwający ok. dwóch godzin egzamin obejmuje pięć etapów. Wprowadzeniem do egzaminu jest prezentacja, podczas której kandydat przedstawia w języku niemieckim profil swojego wykształcenia oraz kompetencje zawodowe, jakie posiada, a także powody (motywację), dlaczego chce być tłumaczem certyfikowanym przez państwo. Ponadto informuje komisję, jak jest przygotowany do wykonywania zawodu, opisując wyposażenie techniczne (komputer, oprogramowanie, pomieszczenie/biuro, w którym będzie wykonywać tłumaczenia) oraz posiadaną literaturę fachową (słowniki oraz kompendia wiedzy). W trakcie tej rozmowy oceniana jest ogólna znajomość języka niemieckiego kandydata. Po prezentacji kandydat przystępuje do pierwszej części egzaminu. Polega ona na rozwiązaniu testu w języku niemieckim badającego znajomość podstawowych pojęć prawnych i prawniczych (*juristischer Fragebogen*), do których zalicza się na przykład terminy z zakresu pomocy prawnej, nazewnictwa środków odwoławczych czy stron biorących udział w procesie cywilnym lub karnym. Celem tego etapu jest sprawdzenie wiedzy i znajomości terminologii dotyczących podstaw prawa i sądownictwa Austrii i kraju/krajów języka, dla którego/których kandydat ma zostać tłumaczem certyfikowanym sądownie⁸, ale także poprawności językowej przy formułowaniu odpowiedzi na pytania. Kolejne etapy egzaminu obejmują przekład pisemny i ustny. Kandydat przechodzi najpierw do tłumaczenia pisemnego krótkich tekstów z języka niemieckiego na język obcy oraz z języka obcego na język niemiecki (maksymalnie do 20 linijek na każdy kierunek tłumaczenia) z możliwością korzystania z własnego komputera, programów wspomagających tłumaczenie, przyniesionych przez siebie słowników, baz danych, a nawet internetu. Ta część trwa ok. 15–20 minut. Tłumaczenia sporządzane są na komputerze lub odręcznie. Translatory oceniane

⁶ *O zawodzie tłumacza przysięgłego w wybranych krajach świata: część 1*, s. 9.

⁷ Zob. poradnik ÖVGB: *Ratgeber für Zertifizierungswerber zur Prüfungsvorbereitung*. Österreichischer Verband der Allgemein Beeideten und Gerichtlich Zertifizierten Dolmetscher. [www.gerichtsdolmetscher.at/Dokumente/ 2_Men%C3%BCpunkt_Gerichtsdolmetscher%20werden_Ratgeber%20zur%20Pr%C3%BCfungsvorbereitung_2019-03-12.pdf](http://www.gerichtsdolmetscher.at/Dokumente/2_Men%C3%BCpunkt_Gerichtsdolmetscher%20werden_Ratgeber%20zur%20Pr%C3%BCfungsvorbereitung_2019-03-12.pdf) [dostęp: 27.10.2023].

⁸ Zob. Zofia Krzysztoforska-Weisswasser (1992): *Die Lage der Gerichtsdolmetscher in Österreich*. [W:] Joanna Miler (red.): *International Forum of Legal Translation 1992: Proceedings*. Warszawa: TEPIŚ, s. 28.

są przede wszystkim pod względem poprawności gramatycznej, syntaktycznej, ortograficznej, terminologicznej i stylistycznej (właściwy rejestr językowy). Następnie kandydat otrzymuje do przetłumaczenia techniką a vista dwa teksty: jeden z języka obcego na język niemiecki, drugi w kierunku odwrotnym. W tej części egzaminu nie można korzystać z żadnych pomocy. Oprócz poprawności merytorycznej i językowej ważne przy ocenie są płynność i szybkość tłumaczenia niezbędne w wykonaniu przed sądem zlecenia translacyjnego. W ostatnim etapie egzaminu sprawdza się umiejętność tłumaczenia konsekwentnego przebiegu symulowanej rozprawy sądowej w typowej sprawie (np. ogłoszenie i uzasadnienie wyroku na rozprawie sądowej). Jak zwykle oprócz poprawności merytorycznej i językowej ewaluacji podlegają m.in. technika sporządzania notatek, dokładność (kompletność), płynność i szybkość tłumaczenia oraz znajomość terminologii specjalistycznej. Ponadto zwraca się uwagę na zdolność zapamiętywania przez kandydata dłuższych fragmentów tekstu do tłumaczenia.

Egzaminowany otrzymuje wynik wraz z uzasadnieniem oceny w tym samym dniu po krótkiej naradzie komisji. W przypadku negatywnego wyniku jakiegokolwiek części egzaminu lub całego egzaminu komisja wskazuje słabe strony kandydata oraz daje mu wskazówki, nad czym musi jeszcze popracować, przy czym którakolwiek zdana przez kandydata część egzaminu zostanie mu zaliczona przy następnym podejściu. W tym celu ustala się od razu termin kolejnego egzaminu.

Egzamin jest płatny (400 € za egzamin i 59 € za wniosek o przeprowadzenie procedury certyfikacji), natomiast nie ma żadnych ograniczeń co do częstotliwości jego zdawania. Zdawalność kształtuje się na poziomie ok. 30%, przy czym 60% egzaminowanych nie zdaje z powodu słabej znajomości języka, a 40% z powodu braku wiedzy specjalistycznej⁹.

Po uzyskaniu pozytywnego wyniku z egzaminu kandydat jest uprawniony do wpisanego na listę tłumaczy przysięgłych, przy czym wpis ten jest zatwierdzany przez sąd najpierw na pięć lat, a następnie może zostać przedłużony – w przypadku braku skarg na tłumacza – o kolejne pięć lat¹⁰. Tłumacz otrzymuje tytuł „ogólnie zaprzysiężony i sądownie certyfikowany tłumacz ustny (*allgemein beeideter und gerichtlich zertifizierter Dolmetscher*), który uprawnia także do sporządzania tłumaczeń pisemnych (*Übersetzer*) i który podlega ochronie prawnej¹¹. Tłumacza takiego częściej określa się – jak podaje Krzysztoforska-Weisswasser¹² – austriackim skrótem *Gerichtsdolmetsch*.

Aby tłumacz mógł zostać wpisany na listę sądownie certyfikowanych tłumaczy w Austrii, musi spełnić łącznie – zgodnie z wymogami austriackiej ustawy o ogólnie zaprzysiężonych i sądownie certyfikowanych biegłych i tłumaczach (SDG)

⁹ Artur D. Kubacki (2017a): *Status und Zertifizierung vereidigter Dolmetscher in den deutschsprachigen Ländern und Polen. Parallelen und Unterschiede*. [W:] Anna Jaroch, Jan F. Nosowicz (red.): *W dialogu języków i kultur*. Tom VI. Warszawa: Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie, s. 211.

¹⁰ *O zawodzie tłumacza przysięgłego w wybranych krajach świata: część 1*, s. 10.

¹¹ *O zawodzie tłumacza przysięgłego w wybranych krajach świata: część 1*, s. 12.

¹² Zofia Krzysztoforska-Weisswasser (1992): *Die Lage der Gerichtsdolmetscher in Österreich*, s. 27.

– następujące warunki: posiadać znajomość przedmiotu (wiedzę merytoryczną), pełną zdolność do czynności prawnych (19 lat), predyspozycje psychofizyczne, wiarygodność (np. nie być karanym za oszustwo), stałe miejsce zamieszkania w okręgu sądu pierwszej instancji, w którym kandydat na tłumacza stara się o wpis, oraz stabilną sytuację ekonomiczną (tzn. nie być obciążonym postępowaniem upadłościowym lub egzekucyjnym), jak również być wyposażonym w niezbędny sprzęt umożliwiający wykonywanie czynności zawodowych. Posiadanie obywatelstwa austriackiego lub obywatelstwa jednego z państw członkowskich UE albo państw stron umowy o EOG, albo obywatelstwa Konfederacji Szwajcarskiej nie jest już – w przeciwieństwie do Polski – warunkiem wpisu na listę tłumaczy. Co więcej, tłumacz musi legitymować się dyplomem ukończenia uniwersyteckich studiów tłumaczeniowych (przy czym musi uzyskać na nich co najmniej 240 ECTS) oraz odbyć dwuletnią praktykę zawodową lub posiadać dyplom ukończenia wyższych studiów w Austrii lub za granicą na dowolnym kierunku oraz odbyć praktykę zawodową trwającą pięć lat. Wymóg odbycia praktyki dotyczy okresu bezpośrednio przed poddaniem się procedurze certyfikacyjnej. Niektóre kierunki studiów wyższych (np. studia językowe na kierunku nauczycielskim) lub dłuższy udokumentowany pobyt zagraniczny mogą skrócić okres wymaganej praktyki zawodowej do dwóch lat. Ponadto przepisy przywołanej powyżej ustawy przewidują warunek konieczny w postaci zapotrzebowania na usługi danego tłumacza w odniesieniu do danego języka obcego¹³.

Tłumacz w Austrii musi złożyć przysięgę, że będzie tłumaczyć pisemnie i ustnie według swojej najlepszej wiedzy, a przy tłumaczeniach pisemnych będzie posługiwać się odpowiednią pieczęcią okrągłą (bez godła państwowego w środku) z oznaczeniem jego imienia i nazwiska oraz języka, dla którego ustanowiono go tłumaczem. Ponadto jest zobligowany – podobnie jak w Polsce – do zamieszczania na wszystkich translatach odpowiedniej formuły poświadczającej.

Na przykładzie jednostkowego egzaminu na sądownie certyfikowanego tłumacza języka polskiego w Wiedniu pokażemy, jak wygląda cała procedura egzaminacyjna i jakie konkretne treści podlegały ewaluacji oraz jak zostały ocenione. Egzamin przeprowadzono w październiku 2006 r. w Sądzie Okręgowym w Wiedniu (*Landesgericht Wien*). Kandydatem na tłumacza była kobieta posiadająca tytuł zawodowy magistra oraz udokumentowaną niezbędną pięcioletnią praktykę zawodową w charakterze tłumacza pisemnego i ustnego. Procedura egzaminacyjna zaczęła się od ustalenia tożsamości kandydatki przez komisję na podstawie dowodu osobistego. Kandydatce przedstawiono skład komisji oraz zapoznano ją z procedurą egzaminacyjną (zakres czasowy i merytoryczny). Komisja stwierdziła, że kandydatka wykazuje bardzo dobrą ogólną znajomość języka niemieckiego, dotychczas tłumaczyła pisemnie dla osób prywatnych oraz ustnie na kongresach i sympozjach jako osoba wykonująca wolny zawód, a także posiada własne biuro tłumaczeniowe, komputer i niezbędne słowniki. Przedmiotem tłumaczenia pisemnego na język polski były dwa akapity paragrafu 289 austriackiego *Kodeksu postępowania cywilnego* (ZPO), które – jak oceniła komisja

¹³ Według stanu na 31.12.2021 r. w Austrii ustanowiono 24 tłumaczy przysięgłych języka polskiego.

– zostały przełożone w całości i bezbłędnie w wymaganym czasie ok. 15 minut. Natomiast przedmiotem tłumaczenia pisemnego na język niemiecki było pouczenie składające się z trzech akapitów (siedmiu zdań złożonych), które komisja oceniła jako wolne od błędów z wyjątkiem drobnych uchybień stylistycznych. Pytania na teście wiedzy z zakresu prawa obejmowały takie zagadnienia, jak definicja pomocy prawnej i ekstradycji, znajomość nazewnictwa sądów powszechnych, stron biorących udział w procesie cywilnym i karnym oraz środków odwoławczych mających zastosowanie w tych dwóch procedurach. Komisja stwierdziła, że udzielono poprawnych odpowiedzi zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym. Natomiast przekład a vista na język niemiecki obejmował protokół, a na język polski – pismo urzędowe z ministerstwa. Oba tłumaczenia oceniono jako płynne, prawidłowe i zrozumiałe. Ostatni etap polegał na tłumaczeniu konsekwentnym z języka polskiego i na język polski symulowanej rozprawy sądowej dotyczącej wypadku drogowego. To tłumaczenie komisja oceniła także jako płynne, prawidłowe, zrozumiałe i wykonane z wprawą. Z protokołu komisji wynika, że egzamin trwał 65 minut, natomiast narada nad wynikiem 5 minut. Komisja jednogłośnie stwierdziła, że kandydatka nadaje się na tłumacza. Na koniec ogłoszono wynik wraz ze szczegółowym uzasadnieniem oceny.

5. Egzamin na tłumacza przysięgłego w Niemczech

W Republice Federalnej Niemiec istnieje instytucja tłumacza przysięgłego, którego ustanawianie nie jest jednolite ze względu na niezależność ustawową poszczególnych krajów związkowych. Co więcej, w Niemczech ustanawia się odrębnie tłumacza pisemnego (*Übersetzer*) i tłumacza ustnego (*Dolmetscher*), którzy w zależności od kraju związkowego są inaczej określani. W tej kwestii odsyłamy czytelnika do książki Artura D. Kubackiego¹⁴, gdzie szczegółowo przedstawiono status prawny tłumacza przysięgłego w Niemczech.

Każdy z krajów związkowych opracował własne procedury egzaminowania na tłumacza pisemnego lub ustnego, co jest skutkiem ww. autonomiczności landów¹⁵. Na potrzeby niniejszego artykułu przedstawimy procedurę certyfikacji tłumaczy ustnych w kraju związkowym Saara. Ministerstwo Oświaty i Kultury Saary (*Ministerium für Bildung und Kultur Saarland*) wydało w 2018 r. znowelizowane rozporządzenie¹⁶ dla osób, które chcą zdobyć w tym landzie uprawnienia tłumacza

¹⁴ Artur D. Kubacki (2012): *Tłumaczenie poświadzone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Business, s. 74–85.

¹⁵ Zob. sposób certyfikacji kandydatów na tłumaczy przysięgłych języka polskiego w Meklemburgii-Pomorze Przednie w: Artur D. Kubacki, Karin Ritthaler-Praefcke (2023): *Staatliche Prüfung für Dolmetschende und Übersetzende in Deutschland und Polen. Gemeinsamkeiten und Unterschiede*. [W:] Artur D. Kubacki, Piotr Sulikowski (red.): *Translation Landscapes – Internationale Schriften zur Übersetzungswissenschaft*. Tom 7. Göttingen: V&R Unipress, s. 125–138.

¹⁶ *Verordnung – Ordnung der Staatlichen Prüfung für Übersetzerinnen und Übersetzer und Dolmetscherinnen und Dolmetscher vom 16. April 2018*. http://sl.juris.de/cgi-bin/landesrecht.py?d=http://sl.juris.de/sl/gesamt/UeDStPrO_SL_2018.htm (27.10.2019).

certyfikowanego przez państwo. Zgodnie z zawartymi tam informacjami kandydat musi poddać się egzaminowi państwowemu na tłumacza pisemnego lub ustnego albo zarówno na tłumacza pisemnego, jak i ustnego. Egzamin taki odbywa się raz w roku na wiosnę w ośrodku egzaminacyjnym Ministerstwa Oświaty i Kultury Saary w Saarbrücken i składa się z części pisemnej i ustnej.

Warunkiem dopuszczenia do egzaminu jest co najmniej: (1) uzyskanie zaświadczenia o ukończeniu szkoły średniej (modułu edukacyjnego), (2) uzyskanie co najmniej dwuletniego, specjalnego wykształcenia w zakresie języków obcych lub odbycie odpowiedniej praktyki zawodowej w charakterze tłumacza pisemnego bądź ustnego, (3) co najmniej trzymiesięczny pobyt zagraniczny na obszarze języka, którego tłumaczem kandydat chce zostać, (4) wniesienie opłaty egzaminacyjnej. Dyrektor ośrodka egzaminacyjnego sprawdza, czy ww. warunki zostały spełnione.

Na wniosek kandydata oraz po uiszczeniu przez niego opłaty egzaminacyjnej, która za egzamin na tłumacza ustnego wynosi 270 €, za egzamin na tłumacza pisemnego – 286 €, natomiast za egzamin na tłumacza pisemnego i ustnego – 332 €, komisja dopuszcza go do egzaminu¹⁷. Ośrodek egzaminacyjny przeprowadza egzaminy w zakresie takich języków obcych, jak angielski, francuski, włoski, rosyjski, hiszpański i turecki, przy czym wówczas język niemiecki musi być językiem ojczystym. Natomiast kandydaci z innymi językami obcymi niż te tutaj wymienione muszą wybrać język niemiecki jako język obcy.

Oprócz wyboru kombinacji językowej kandydat musi podać we wniosku także dziedzinę, w jakiej będzie się specjalizować. Do wyboru są ekonomia, prawo, technika, nauki przyrodnicze, humanistyczne lub społeczne.

Egzamin składa się przed powołaną przez ośrodek komisją egzaminacyjną, która skupia przede wszystkim pracowników (profesorów lub doświadczonych wykładowców) z Uniwersytetu Saary bądź nauczycieli szkół publicznych albo certyfikowanych tłumaczy pisemnych lub ustnych. Egzaminatorów ustanawia się na okres dwóch lat z możliwością przedłużenia o kolejne dwa lata. W przypadku egzaminu ustnego powołuje się trójosobową komisję do przeprowadzenia egzaminu z każdego zadania egzaminacyjnego osobno.

W przypadku egzaminu pisemnego na tłumacza ustnego zakres egzaminacyjny pokrywa się w większości z zakresem egzaminu pisemnego na tłumacza pisemnego. Egzamin ten obejmuje wykonanie następujących zadań pod nadzorem osób przeprowadzających egzamin: (1) wypracowanie w języku obcym na jeden z podanych do wyboru tematów dotyczących polityki, gospodarki lub kultury obszaru tego języka, którego tłumaczem chce zostać kandydat (czas na wykonanie: 180 minut), (2) tłumaczenie pisemne trudniejszego tekstu o tematyce ogólnej z języka ojczystego na język obcy oraz z języka obcego na język ojczysty (objętość: po ok. 30 wierszy maszynopisu, czas na wykonanie: 2 x 90 minut). W porównaniu z egzaminem

---

¹⁷ Wymogiem formalnym jest złożenie wniosku o dopuszczenie do egzaminu, do którego dołącza się życiorys, własnoręcznie podpisane zdjęcie, potwierdzenie spełnienia wymagań dotyczących wykształcenia oraz pobytu w państwie, w którym obowiązuje język obcy, dla którego kandydat chce być ustanowiony tłumaczem.

pisemnym na tłumacza pisemnego zrezygnowano jedynie z tłumaczenia pisemnego trudniejszego tekstu o wybranej tematyce specjalistycznej z języka ojczystego na język obcy oraz z języka obcego na język ojczysty.

Egzamin pisemny sporządza się odrębnie na opieczetowanych arkuszach udostępnionych przez komisję egzaminacyjną i nie jest anonimowy. Z egzaminu sporządza się protokół, na którym widnieją imiona i nazwiska egzaminowanych oraz osób nadzorujących egzamin. Do egzaminu ustnego dopuszcza się osobę, która zdała egzamin pisemny.

Egzamin ustny na tłumacza ustnego trwa 95 minut. Składa się on z następujących elementów:

- (1) rozmowa egzaminacyjna w obu językach na temat różnych zagadnień krajoznawczych, w trakcie której kandydat powinien udowodnić posiadanie wiedzy, w szczególności z zakresu polityki, prawa, gospodarki i kultury, w odniesieniu do obu obszarów językowych (20 minut),
- (2) rozmowa w obu językach na temat wybranej dziedziny specjalistycznej, jak również istotnych z punktu widzenia tłumacza ustnego pomocy specjalistycznych zarówno w zakresie samej dziedziny, jak i języka (20 minut),
- (3) tłumaczenie konsekwentne na język obcy z wykorzystaniem notatek referatu wygłaszanego w języku ojczystym (czas trwania referatu: ok. 5 minut, łączny czas trwania referatu i jego tłumaczenia: 20 minut),
- (4) tłumaczenie konsekwentne na język ojczysty z wykorzystaniem notatek referatu wygłaszanego w języku obcym (czas trwania referatu: ok. 5 minut, łączny czas trwania referatu i jego tłumaczenia: 20 minut),
- (5) tłumaczenie symultaniczne negocjacji z uwzględnieniem wybranej dziedziny specjalistycznej (15 minut).

W odniesieniu do tłumaczenia konsekwentnego (3) i (4) jeden z referatów musi być tekstem specjalistycznym z wybranej dziedziny.

W części pisemnej egzaminu zakłada się, że kandydat powinien posiadać znajomość podstawowego słownictwa specjalistycznego, zaś w przypadku trudniejszych terminów specjalistycznych należy wyjaśnić w przypisach ich znaczenie, a nawet uwzględnić możliwość użycia słowników specjalistycznych.

W części ustnej egzaminu nie można korzystać z żadnych materiałów pomocniczych. Na życzenie egzaminowanego na egzaminie ustnym może być obecny reprezentant organizacji zrzeszającej tłumaczy pisemnych lub ustnych.

Każdą pracę pisemną oceniają dwie osoby, z których jedna jest egzaminatorem głównym, zaś druga – egzaminatorem nadzorującym. W przypadku braku zgodności egzaminatorów co do oceny kandydata głos decydujący ma przewodniczący komisji. Na egzaminie ustnym za każde zadanie ustne wystawia się osobno ocenę, o której informuje się od razu kandydata. W przypadkach spornych przy ocenie głos decydujący należy do przewodniczącego komisji.

Każdy egzaminowany musi posiadać pogłębioną wiedzę językową oraz podstawową wiedzę specjalistyczną na wybrany temat, a także znajomość systemu prawnego oraz uwarunkowań historycznych, geograficznych, politycznych i kulturowych kraju języka obcego i Niemiec oraz znać pomoce tłumaczeniowe.

Na egzaminie pisemnym ocenie podlegają takie elementy, jak: dobra znajomość języka obcego i ojczystego w zakresie gramatyki, słownictwa, stylu i ortografii; zręczność językowa; umiejętność dostosowania się do danego tekstu oraz jego formy językowej, a także zapobiegania ewentualnym nieporozumieniom i błędnym interpretacjom tekstu.

Na egzaminie ustnym liczą się natomiast: szybkie zrozumienie, dobra pamięć i koncentracja, empatia, zdolność do antycypacji możliwych nieporozumień i błędnych interpretacji tekstu oraz ich korygowania w trakcie przekładu, brak lęku przed wystąpieniem publicznym, a także znajomość zasad praktycznych związanych z przekładem ustnym.

Egzamin pisemny uważa się za zdany, jeżeli: (1) ocena ostateczna z egzaminu pisemnego jest co najmniej dostateczna, (2) co najwyżej z jednego zadania wykonywanego pod nadzorem uzyskano ocenę mierną, którą zrekompensowała co najmniej ocena zadowolająca z innego zadania wykonanego pod nadzorem, (3) żadnego z zadań pod nadzorem nie oceniono na ocenę niedostateczną.

Egzamin ustny uważa się za zdany, jeżeli (1) ocena ostateczna z egzaminu ustnego jest co najmniej dostateczna, (2) co najwyżej jedno zadanie ustne oceniono na ocenę mierną, którą zrekompensowała co najmniej ocena zadowolająca z innego zadania ustnego, (3) żadnego z zadań ustnych nie oceniono na ocenę niedostateczną.

Egzamin na tłumacza ustnego uważa się ostatecznie za zdany, jeżeli zaliczono zarówno część pisemną, jak i część ustną egzaminu.

Na podstawie ocen końcowych z egzaminu pisemnego i ustnego wynik egzaminu zaokrąglą się jako średnią arytmetyczną do drugiego miejsca po przecinku, przy czym ocena końcowa z egzaminu ustnego w przypadku egzaminu na tłumacza ustnego jest ważona podwójnie. Ocenę ostateczną z egzaminu określa się w następujący sposób: (1) zdano z wyróżnieniem przy liczbie uzyskanych punktów od 15 do 12,50, (2) zdano na ocenę dobry przy liczbie uzyskanych punktów od 12,40 do 9,50, (3) zdano na ocenę zadowolający przy liczbie uzyskanych punktów od 9,49 do 6,50 oraz (4) zdano egzamin przy liczbie uzyskanych punktów od 6,49 do 3,50. Ośrodek egzaminacyjny wydaje świadectwo zdania egzaminu, na którym widnieje ocena łączna wraz z uzyskaną liczbą punktów. Na świadectwie wskazuje się również języki, które były dla egzaminowanego językiem obcym oraz językiem ojczystym.

Egzamin na tłumacza można powtórzyć jeden raz i to już w możliwie najbliższym terminie sesji egzaminacyjnej, natomiast trzeba dodać, że komisja nie uznaje poprzednio zaliczonych elementów egzaminu. W przypadku kolejnej oceny negatywnej powtórka egzaminu jest możliwa po upływie okresu karencji wynoszącego pięć lat. Warto jeszcze podkreślić, że w odniesieniu do osób niepełnosprawnych rozporządzenie przewiduje możliwość dostosowania warunków egzaminacyjnych do możliwości danej osoby niepełnosprawnej (np. udostępnienie komputera do tłumaczenia tekstów pisemnych, dłuższy czas na wykonanie zadań ustnych). W tym względzie obowiązujące regulacje prawne w Kraju Saary są godne naśladowania.

6. Porównanie i ocena egzaminu w Polsce i Zjednoczonym Królestwie

Polski egzamin na tłumacza przysięgłego i egzamin prowadzący do uzyskania dyplomu w zakresie tłumaczenia ustnego dla instytucji publicznych (egzamin DPSI) wykazują podobieństwa, ale też i znaczące różnice. Elementem podobnym jest na przykład połączenie na egzaminie tłumaczenia pisemnego z ustnym, zaś jedną z istotnych odmienności zastosowanie scenek na egzaminie DPSI. Poniżej bardziej systematycznie zestawiono oba systemy egzaminacyjne w celu wyraźniejszego uwypuklenia podobieństw i różnic oraz dokonania oceny zastosowanych rozwiązań.

6.1. Części ustne egzaminu – porównanie

Pomiędzy częścią ustną polskiego egzaminu na tłumacza przysięgłego a częścią ustną egzaminu DPSI istnieją znaczące różnice:

- polski egzamin nie zawiera komponentu tłumaczenia symultanicznego, podczas gdy egzamin DPSI zawiera tłumaczenie symultaniczne (szeptane) w obie strony,
- komponent a vista na polskim egzaminie obejmuje tylko tłumaczenie z języka angielskiego, natomiast na egzaminie DPSI w obie strony,
- komponent konsekwentny na polskim egzaminie obejmuje tylko tłumaczenie na język angielski, zaś na egzaminie DPSI w obie strony,
- na polskim egzaminie nie ma scenek, których celem jest realistyczne odtworzenie sytuacji, w jakiej kandydat na tłumacza może uczestniczyć jako tłumacz (w przypadku egzaminu, który odbył się w czerwcu 2013 r., w pierwszej scenie tłumacz o drugiej nad ranem w centrum miasta przekłada rozmowę pomiędzy mówiącym po angielsku policjantem i mówiącym po polsku klubowiczem-świadkiem w związku z podejrzeniem, że w klubie handluje się narkotykami; w drugiej scenie mówiąca po polsku osoba przychodzi do finansowanego ze środków publicznych centrum pomocy prawnej, gdzie rozmawia z doradcą prawnym w sprawie wniosku o azyl),
- polski egzamin jest krótszy, gdyż trwa ok. 30 minut, natomiast egzamin DPSI trwa ok. 50 minut,
- podczas polskiego egzaminu kandydaci otrzymują dwie minuty na zapoznanie się z tekstem do tłumaczenia a vista, a podczas egzaminu DPSI pięć minut,
- przy tłumaczeniu tekstu a vista na polskim egzaminie kandydaci mogą sporządzać notatki na oddzielnej kartce, zaś podczas tłumaczenia tekstu a vista na egzaminie DPSI żadnych notatek sporządzać nie wolno,
- na egzaminie polskim oprócz dwóch zadań polegających na przekładzie tekstu prawniczego (techniką a vista i konsekwentną) są dwa zadania polegające na przekładzie tekstu o dowolnej innej tematyce (zazwyczaj o charakterze społecznym lub ekonomicznym), natomiast na egzaminie DPSI wszystkie zadania tłumaczeniowe związane są z wybraną kategorią dyplomu, a więc na przykład z prawem angielskim.

Jeśli chodzi o elementy wyraźnie podobne pomiędzy obu egzaminami, to oprócz faktu, że oba zawierają komponent konsekwentny i a vista, zbliżona jest długość tekstów przy tłumaczeniu a vista (egzamin DPSI od ok. 1100 do ok. 1200 zzs, egzamin

polski pomiędzy 1300 a 1500 zzs), długość fragmentów do tłumaczenia przy tłumaczeniu konsekwentnym, poziom trudności zadań tłumaczeniowych (przykładowe polskie teksty egzaminacyjne można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości) oraz nagrywanie egzaminu.

6.2. Części ustne egzaminu – ocena

Polski egzamin ustny jest wyraźnie uboższy od egzaminu DPSI: nie obejmuje on tłumaczenia symultanicznego oraz tłumaczenia konsekwentnego i a vista w obie strony. Tłumaczenie a vista jest tylko w jednym kierunku (na język polski), zaś tłumaczenie konsekwentne również tylko w jednym kierunku (na język angielski). W efekcie polski egzamin nie sprawdza w pełni kompetencji tłumacza ustnego. Tłumacz taki na przykład w kontekście sądowym może być przecież postawiony w sytuacji, w której tłumaczenie szeptane byłoby najlepszym rozwiązaniem. Jeśli chodzi o tłumaczenie w obie strony, oczywiste jest, że tłumaczenie konsekwentne nie przebiega zawsze w kierunku na język angielski, a tłumaczenie a vista na język polski, a tylko takie kierunki tłumaczenia testuje się na polskim egzaminie. Z drugiej jednak strony obie sprawności są sprawdzane (i tłumaczenie a vista, i tłumaczenie konsekwentne): jeśli więc kandydat radzi sobie w jednym kierunku, zasadniczo powinien także poradzić sobie w drugim, gdyż testowane są umiejętności tłumaczenia w obu kierunkach, choć w oparciu o różne techniki. Z kolei usprawiedliwieniem nieobecności tłumaczenia symultanicznego mógłby być fakt, że jest to najtrudniejsza technika tłumaczeniowa i żądanie jej opanowania przez kandydatów na tłumaczy przysięgłych najprawdopodobniej znacznie ograniczyłoby i liczbę kandydatów, i liczbę kandydatów, którym się powiodło, co nie leży w interesie społecznym, gdyż zmniejszyłoby dostępność tłumaczy przysięgłych i podniosłoby cenę za ich usługi. Ponadto tłumaczenie zawsze może odbywać się metodą konsekwentną. Wprawdzie wydłuża to czas tłumaczenia, ale z drugiej strony ogranicza ryzyko pomyłki i przekłamań, co zwłaszcza w kontekście spraw sądowych i policyjnych odgrywa niebagatelną rolę.

Polski egzamin w części konsekwentnej, nie tak jak egzamin DPSI, nie ma charakteru scenek. Egzaminator odczytuje albo odtwarza na nim fragmenty tekstu, które kandydat zobowiązany jest przełożyć na język angielski. Z podobnymi sytuacjami, a więc z sytuacjami, gdy trzeba przełożyć jakąś dłuższą wypowiedź, tłumacze przysięgli nierzadko się spotykają, na przykład gdy tłumaczą wystąpienie obrońcy czy prokuratora albo wypowiedź świadka. Często też przychodzi im jednak pośredniczyć językowo w sytuacjach, gdy toczy się rozmowa pomiędzy dwiema osobami albo większą ich liczbą. Polski egzamin nie sprawdza, jak kandydat na tłumacza poradziłby sobie w takim momencie. Sprawdza to natomiast egzamin DPSI, dla tłumaczenia dłuższych wypowiedzi przewidując formę tłumaczenia szeptanego. Tutaj wyraźnie uwidacznia się wyższość egzaminu DPSI. Egzaminatorzy widzą bowiem tłumacza w sytuacji rozmowy, widzą, jak spełnia rolę pośrednika, ale widzą też, jak radzi sobie z przekładem dłuższych partii monologowych metodą szeptaną. Egzamin pozwala im zatem na przyjrzenie się szerszemu spektrum możliwych czynności tłumacza. Jasne jest też, że skoro kandydat radzi sobie z tłumaczeniem symultanicznym

monologu, tym bardziej poradziłby sobie z jego tłumaczeniem konsekwentnym. Oczywiście można założyć, że skoro kandydat na polskim egzaminie sprawnie przekłada monolog, nie miałby również kłopotów z przekładem rozmowy, ale może warto jednak byłoby się o tym przekonać w praktyce, a nie na zasadzie inferencji.

Polski egzamin w części a vista jest zbliżony do egzaminu DPSI, choć poza faktem że na polskim egzaminie tłumaczy się tylko w jednym kierunku, nie jest wolny od innych różnic. Drobną różnicę stanowi nieco lepiej doprecyzowany kontekst, w jakim dochodzi do tłumaczenia, i tym ułatwiającym przekład tropem powinni pójść twórcy polskiego egzaminu. Inna różnica odnosi się do czasu przydzielanego kandydatom na zapoznanie się z tekstem przed rozpoczęciem tłumaczenia. Twórcy egzaminu DPSI są tutaj o trzy minuty hojniejsi, ale – i to kolejna różnica – nie pozwalają na sporządzanie żadnych notatek. Przydzielenie dłuższego czasu na zapoznanie się z tekstem wydaje się rozwiązaniem słuszniejszym, gdyż rzeczywiście dwie minuty to niewiele, zwłaszcza że polskie teksty są trochę dłuższe, a ponadto w realnej sytuacji chyba nikt nie odmówiłby tłumaczowi pięciu minut na przygotowanie się do przekładu tekstu podobnej długości. Natomiast zakaz sporządzania notatek nieco dziwi, gdyż nie bardzo wiadomo, co stoi za jego wprowadzeniem. Jeśli nawet w pewnych sytuacjach robienie uwag na tekście do przetłumaczenia może nie być możliwe (tekst jest oryginalnym dokumentem i nie wolno dokonywać w nim żadnych zmian), to przecież nie ma żadnych przeciwwskazań, aby ewentualne notatki sporządzać na odrębnej kartce.

Kryteria oceny na obu egzaminach są bardzo zbliżone, dzieląc się na tłumaczeniowe i językowe. Istnieją jednak w tym względnie dwie ważne różnice. Po pierwsze, egzaminatorzy egzaminu DPSI uwzględniają prezencję kandydata, to jest odpowiedniość jego ubioru i zachowania się do pełnionej roli. Po drugie, na egzaminie DPSI ocenie podlega również umiejętność adekwatnej reakcji, gdy sposób mówienia osób odgrywających scenkę utrudnia przekład (prośba o powtórzenie, wyjaśnienie, zredukowanie długości wypowiedzi czy zdolność podtrzymywania komunikacji) oraz gdy konieczne jest wyjaśnienie odniesień kulturowych, które mogą być dla rozmawiających niezrozumiałe. Testowane są zatem nie tylko umiejętności językowe i tłumaczeniowe, ale także umiejętności interpersonalne, świadomość roli tłumacza i zdolność sprostania jej. Na polskim egzaminie nie uwzględnia się prezencji kandydata, choć oczywiście nieodpowiednie ubiór i zachowanie mogą, nawet podświadomie, wpłynąć na sposób oceny kandydata¹⁸. Nie ma też oceny umiejętności interpersonalnych, gdyż kandydat nie uczestniczy w scenkach. Nic natomiast nie stoi na przeszkodzie, aby poddawać ewaluacji w kategorii umiejętności tłumaczeniowych podejście kandydata do ewentualnych elementów kulturowych obecnych w tekstach do przetłumaczenia, choć uczestnictwo w scenkach ukonkretnia to zadanie. Kryteria egzaminu DPSI są zatem pomyślane szerzej, słusznie uwzględniając wygląd, postawę, zachowanie i działania tłumacza w konkretnych sytuacjach tłumaczeniowych, co na polskim egzaminie traktowane jest marginalnie i głównie inferencyjnie ze względu na niestawianie tłumacza w takich sytuacjach.

---

¹⁸ Por. Magdalena Łomzik (2018): *Kompetencje miękkie tłumacza przysięgłego*. [W:] „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal“, 3(2), s. 83.

Polski egzamin na tłumacza przysięgłego może być zdany bądź niezdany. Natomiast egzamin DPSI zawiera skalę ocen: ocenę niedostateczną (*fail*), ocenę dostateczną (*pass*), ocenę dobrą (*merit*) i ocenę bardzo dobrą (*distinction*). Oficjalne dokumenty polskie nie zawierają informacji o poziomie, na jakim egzamin został zdany, choć kandydatowi przyznano określoną liczbę punktów za każdy tekst, która po zsumowaniu i w przypadku egzaminu pisemnego, i ustnego musiała wynieść pomiędzy 150 a 200. Z kolei na dyplomie o zdaniu egzaminu DPSI widnieją oceny dla każdej części egzaminu. Ponadto polski egzamin nie uwzględnia krytycznie niskiej liczby punktów za kryterium i zadanie tłumaczeniowe, która uniemożliwiłaby zdanie egzaminu mimo przekroczenia minimalnej liczby punktów potrzebnej do zdania egzaminu. Liczy się tylko ogólna liczba uzyskanych punktów za całość części pisemnej i za całość części ustnej. Inaczej rzecz się ma z egzaminem DPSI. Tutaj każda część stanowi odrębną całość i można ją zdać mimo niezdania innych części, zaś w ramach części dla każdego kryterium trzeba uzyskać pewną minimalną liczbę punktów, to jest co najmniej cztery na dwanaście. Na polskim egzaminie trudno mówić o zdaniu poszczególnych tekstów, gdyż nie ma granicy zdania dla tekstu: istnieje tylko granica zdania dla całej części pisemnej bądź ustnej. W dodatku niezdanie części ustnej anuluje zdanie części pisemnej i egzamin w całości trzeba zdawać od nowa. Nie można wreszcie podejść do części ustnej bez zdania części pisemnej, podczas gdy na egzaminie DPSI kolejność i termin zdawania poszczególnych części są dowolne, z tym że aby uzyskać dyplom w zakresie tłumaczenia ustnego dla instytucji publicznych wszystkie części muszą zostać zdane w ciągu 5 lat.

Uwagi porównawcze zawarte w powyższym akapicie prowadzą do wniosku, że część rozwiązań w zakresie egzaminu DPSI jest lepiej przemyślanych niż rozwiązania polskie. Co i dlaczego warto by zatem w polskim egzaminie zmienić:

- dyplom o zdaniu egzaminu DPSI informuje odbiorcę o poziomie poszczególnych kwalifikacji tłumacza, natomiast w polskich dokumentach wydawanych tłumaczom przysięgłym nie ma informacji o jakości zdania egzaminu. Z punktu widzenia odbiorcy dokumentu oraz osoby, która egzamin zdała świetnie, jest to niewątpliwie wada, gdyż odbiorca mógłby otrzymać wartościowe informacje charakteryzujące tłumacza, zaś kandydat, któremu poszło świetnie, zyskałby dodatkowy i należny mu argument na rynku pracy. Oczywiście nie jest konieczne wprowadzanie ocen. O wiele lepszym, gdyż prostszym i precyzyjniejszym, rozwiązaniem byłoby podanie liczby uzyskanych punktów ze wskazaniem liczby punktów możliwych do uzyskania oraz podaniem granicy zdawalności. Inna opcja to po prostu zamieszczenie wyniku w formie procentowej, również ze wskazaniem procentowego pułapu zdawalności. Aby przekazać odbiorcy jeszcze więcej informacji o kandydacie, liczbowe czy procentowe wyniki mogłyby być podawane w odniesieniu do każdego zadania tłumaczeniowego, a nie tylko części pisemnej i ustnej traktowanych jako całości;
- uzyskanie na egzaminie DPSI krytycznie niskiej liczby punktów za któreś kryterium skutkuje niezdaniem danej części egzaminu, nawet jeżeli ogólna liczba zdobytych punktów w ramach wszystkich kryteriów dla danej części jest równa niezbędnemu minimum lub je przekracza. Jest to rozwiązanie surowsze niż

w przypadku egzaminu polskiego, ale uzasadnione, gdyż kandydat powinien osiągnąć pewien minimalny poziom w zakresie każdego kryterium i w zakresie każdego tekstu. Obecnie na egzaminie polskim możliwe jest zdanie go, nawet jeżeli któryś tekst został fatalnie przetłumaczony lub jeżeli w ramach któregoś kryterium zdobyto niewielką liczbę punktów, o ile pozostałe teksty reprezentują wysoki poziom przekładu lub w ramach pozostałych kryteriów liczba punktów jest znaczna. Wprawdzie ze względu na wysoki próg dla zdania egzaminu jest to sytuacja dość hipotetyczna, może warto się jednak przed nią zabezpieczyć;

– niezaliczenie którejs części egzaminu DPSI nie powoduje unieważnienia zaliczonej innej części, zaś poszczególne części można zdawać w dowolnej kolejności i w dowolnym terminie, pod warunkiem że cały proces uzyskiwania dyplomu zamknie się w obrębie 5 lat. Polski egzamin zawsze zdaje się w tej samej kolejności (najpierw część pisemna, potem ustna zasadniczo w niewielkiej odległości czasowej), niezaliczenie części pisemnej uniemożliwia przystąpienie do części ustnej, zaś niezaliczenie części ustnej oznacza zdawanie egzaminu od nowa. Korzystając w pewnym zakresie z rozwiązań stosowanych na egzaminie DPSI, warto byłoby wyeliminować na polskim egzaminie konieczność ponownego zdawania części pisemnej w przypadku niezdania części ustnej, gdyż części te są ze sobą niepowiązane i testują różne umiejętności. Na przykład kandydatowi zaliczałoby się część pisemną i zobowiązywałoby do zdania części ustnej w ciągu – dajmy na to – trzech lat, równocześnie ograniczając liczbę podejść do – powiedzmy – trzech. Niezaliczenie części ustnej zgodnie z tymi warunkami powodowałoby konieczność przystąpienia do całego egzaminu od nowa.

6.3. Części pisemne egzaminu – porównanie i ocena

Część pisemna egzaminu na tłumacza przysięgłego i część pisemna egzaminu DPSI są zbieżne pod następującymi względami: teksty do przetłumaczenia mają analogiczną objętość (od ok. 1600 do ok. 1800 zzs), długość egzaminu jest identyczna (na egzaminie DPSI kandydaci mają godzinę na przetłumaczenie tekstu, na polskim egzaminie cztery godziny na przetłumaczenie czterech tekstów), tłumaczenie odbywa się w obu kierunkach, na egzaminie wolno się posługiwać podobnymi materiałami pomocniczymi, nie można na nim korzystać z elektronicznych źródeł informacji, nie wolno dzielić się przyniesionymi materiałami pomocniczymi z innymi, tłumaczenie zasadniczo sporządza się odręcznie (niekiedy istnieje możliwość użycia edytora tekstu), oceny dokonuje się na podstawie bardzo podobnych kryteriów. Różnice dotyczą poziomu trudności tekstów, ich liczby oraz precyzowania kontekstu przekładu. Teksty na polskim egzaminie wydają się wyraźnie trudniejsze ze względu na większy poziom komplikacji składniowej zdań i bardziej wymagającą terminologię¹⁹ (postulat Lecha Zielińskiego w sprawie „uszczerbowienia wymagań w zakresie terminologii

¹⁹ W kwestii terminologii na egzaminie zob. Lech Zieliński (2011): *Egzamin na tłumacza przysięgłego a norma i jakość przekładu tekstów prawnych oraz prawniczych*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 6, s. 125–128.

specjalistycznej” jest w pewien sposób realizowany przez organizatorów egzaminu DPSI, którzy podają obszary tematyczne, jakie na egzaminie mogą się pojawić; inna rzecz, że liczba tych obszarów oraz ich ogólny charakter poddają w wątpliwość użyteczność takiego rozwiązania). Na polskim egzaminie tłumaczy się cztery teksty, z których dwa mają charakter prawniczy (w obu kierunkach), a dwa dowolną inną tematykę (zazwyczaj społeczną lub ekonomiczną; tłumaczenie tych tekstów również przebiega w obu kierunkach). Z kolei na egzaminie DPSI teksty wiążą się wyłącznie z wybraną kategorią, na przykład prawem szkockim czy opieką zdrowotną. Wreszcie na polskim egzaminie w odróżnieniu od egzaminu DPSI kandydaci otrzymują tekst bez żadnych informacji o kontekście, celu i odbiorcach tłumaczenia.

Polski egzamin pisemny jest bardziej wymagający i bardziej rozbudowany, co wynika z faktu, że na egzaminie DPSI nacisk wyraźnie położony jest na część ustną, zgodnie zresztą z jego nazwą, podczas gdy na egzaminie polskim żadna z części nie dominuje nad drugą. Przyświecającą mu ideą jest wyselekcjonowanie kandydatów dysponujących równie wysokimi umiejętnościami w zakresie zarówno tłumaczenia pisemnego, jak i ustnego. Poza tym omawiane egzaminy są do siebie dość mocno zbliżone. Wątpliwość może budzić nieobecność na egzaminie polskim specyfikacji tłumaczeniowej, określającej w ogólnych zarysach kontekst, cel i odbiorców tłumaczenia. Nie wydaje się ona jednak konieczna, gdyż charakter tłumaczenia jest zazwyczaj w wystarczającym stopniu determinowany przez charakter i rodzaj tekstu. Zakłada się, że sam w sobie zawiera on zwykle wystarczające informacje do sporządzenia satysfakcjonującego przekładu, który zawsze powinien odzwierciedlać charakter tekstu źródłowego²⁰.

6.4. Błąd krytyczny

Cechą wspólną obu egzaminów jest obecność kategorii błędu krytycznego. Organizatorzy egzaminu DPSI definiują go jako nadanie tekstowi wymowy odmiennej od zamierzonej (np. pominięcie kilku podanych przez pacjenta symptomów mogące prowadzić do postawienia błędnej diagnozy, błędy gramatyczne skutkujące poważnym zniekształceniem znaczenia, użycie zdania twierdzącego zamiast przeczącego bądź odwrotnie) lub niezrealizowanie celu zadania tłumaczeniowego (np. zbyt częste proszenie o powtarzanie, nadmierne parafrazowanie, bardzo ograniczona znajomość specjalistycznego słownictwa, nazbyt powolna realizacja zadania tłumaczeniowego). Błąd krytyczny na polskim egzaminie to z kolei poważne naruszenie sensu tekstu źródłowego.

Różnice w odniesieniu do błędu krytycznego dotyczą dwóch aspektów. Po pierwsze, błąd krytyczny na egzaminie DPSI prowadzi do niezdania egzaminu, podczas gdy na egzaminie polskim wolno zań odebrać do 10 pkt. Na egzaminie DPSI jest

---

²⁰ Por. Jan Gościński (2018): *Źródła niepowodzeń na egzaminie na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 13, s. 56–58; Artur D. Kubacki (2012): *Tłumaczenie poświadczane. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Business, s. 141.

on więc traktowany surowiej. Na polskim egzaminie popełnienie najbardziej nawet poważnego błędu krytycznego nie musi skutkować niezdaniem egzaminu, gdyż pozbawienie kandydata 10 pkt wciąż pozwala mu egzamin zdać. Rozwiązanie z egzaminu DPSI wydaje się lepsze, bowiem jakiś kluczowy błąd, o ile rzeczywiście jest kluczowy, powinien dyskwalifikować kandydata²¹. Po drugie, na egzaminie DPSI błąd krytyczny dotyczy także sposobu realizacji zadania tłumaczeniowego, natomiast na egzaminie polskim wiąże się on wyłącznie z istotnymi zaburzeniami sensu w przekładzie. I znowu rozwiązanie z egzaminu DPSI wydaje się lepsze, ponieważ zupełnie niewłaściwy sposób realizacji zadania też powinien być czynnikiem dyskwalifikującym.

6.5. Próg zdawalności

Bardzo istotną różnicą pomiędzy egzaminem DPSI i egzaminem na tłumacza przysięgłego jest próg zdawalności. Na polskim egzaminie ustawiono go bardzo wysoko, to jest na poziomie 75%. Na egzaminie DPSI jest on znacznie niższy, gdyż wynosi 33%. Oczywiście ogromną rolę odgrywa w tym względzie praktyka dotycząca surowości oceniania, niemniej jednak wskazane różnice procentowe są zaskakujące.

7. Porównanie i ocena egzaminów w Polsce, Austrii i Niemczech

Już na wstępie należy zauważyć, że w Polsce i Austrii, nie tak jak w Niemczech (i Zjednoczonym Królestwie), nie można zdać egzaminu tylko na tłumacza pisemnego lub tylko na tłumacza ustnego, ale wyłącznie na tłumacza pisemnego i ustnego.

Aby wskazać na podobieństwa i różnice w procedurach egzaminacyjnych ww. państw, zestawimy ze sobą – podobnie jak to uczyniono w przypadku egzaminu w Zjednoczonym Królestwie i Polsce – bardziej systematycznie te trzy systemy egzaminacyjne, przy czym naszą uwagę skupimy na porównaniu i ewaluacji egzaminu ustnego na tłumacza.

7.1. Części ustne egzaminu – porównanie

Podobnie jak w przypadku egzaminu DPSI można stwierdzić znaczące różnice pomiędzy egzaminami ustnymi w krajach niemieckojęzycznych i Polsce:

- egzaminy austriacki i niemiecki sprawdzają umiejętności kandydatów w odniesieniu do tłumaczenia a vista oraz tłumaczenia konsekwentnego w obydwu kierunkach, tzn. z języka obcego i na język obcy, natomiast egzamin polski sprawdza umiejętność tłumaczenia a vista tylko z języka obcego na język polski,

---

²¹ Por. Łucja Biel (2017): *Egzamin na tłumacza przysięgłego a realia wykonywania zawodu: głos krytyczny w sprawie weryfikowania kompetencji kandydatów na tłumacza przysięgłego*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 12, s. 42–43, Artur D. Kubacki (2014): *Błąd krytyczny w tłumaczeniach poświadczonych*. [W:] „Studia Translatorica”, vol. 5, s. 49–58.

- a w przypadku tłumaczenia konsekutywnego – tylko z języka polskiego na język obcy,
- egzamin austriacki – podobnie jak egzamin DPSI – zawiera scenkę do tłumaczenia; jest to fragment symulowanej rozprawy sądowej (np. ogłoszenie i uzasadnienie wyroku); na egzaminie niemieckim i polskim takich scenek nie ma,
  - egzamin austriacki nie sprawdza umiejętności tłumaczenia tekstów ogólnych, jak to jest w przypadku egzaminów w Polsce i Niemczech,
  - w Niemczech na egzaminie dla tłumaczy ustnych sprawdza się podczas rozmowy z kandydatem znajomość wybranej dziedziny specjalistycznej, w jakiej tłumacz będzie się później specjalizować, a co za tym idzie – związanej z nią terminologii; co więcej, znajomość posiadania wiedzy specjalistycznej jest oceniana także w trakcie tłumaczenia konsekutywnego w obu kierunkach z wykorzystaniem notatek; w Austrii i Polsce takiej rozmowy na egzaminie ustnym nie ma,
  - w Austrii i Polsce nie przewidziano rozmowy egzaminacyjnej dotyczącej kwestii krajoznawczych,
  - w Niemczech na egzaminie dla tłumaczy ustnych sprawdza się umiejętność tłumaczenia symultanicznego negocjacji z uwzględnieniem wybranej przez kandydata dziedziny specjalistycznej; takiego komponentu nie zawiera egzamin ani w Austrii, ani w Polsce,
  - w Austrii i Niemczech oczekuje się od kandydata, że zna i potrafi zastosować pomoce specjalistyczne niezbędne w pracy tłumacza; w tym celu przeprowadza się z nim rozmowę na ten temat; egzamin polski takiego komponentu nie zawiera;
  - przy ocenianiu tłumaczenia konsekutywnego w Austrii i Niemczech bierze się pod uwagę to, czy kandydat potrafi sporządzać notatki i z nich potem skorzystać, w Polsce ta umiejętność nie podlega ocenie,
  - czas egzaminu ustnego znacznie się różni w porównywanych krajach: część ustna egzaminu na tłumacza ustnego w Niemczech trwa ponad półtorej godziny, natomiast w Polsce oraz w Austrii egzamin ustny trwa ok. 30 minut,
  - w trakcie polskiego egzaminu kandydaci otrzymują dwie minuty na zapoznanie się z tekstem do tłumaczenia a vista, a w Niemczech i Austrii mamy do czynienia z tłumaczeniem a vista bez przygotowania,
  - na egzaminie ustnym w Niemczech oraz Austrii może – na życzenie egzaminowanego – uczestniczyć osoba trzecia, np. reprezentant organizacji zrzeszającej tłumaczy lub osoba zaufana; takiej możliwości w Polsce nie ma,
  - egzamin ustny w Polsce posiada szczegółowo określone w przepisach prawnych kryteria oceny odnoszące się do umiejętności tłumaczeniowych i językowych: za każdy translat można zdobyć maksymalnie do 50 punktów; w Niemczech także otrzymuje się za każdy translat określoną przez ustawodawcę liczbę punktów, natomiast w Austrii wymienia się jedynie globalnie elementy podlegające ocenie jednak bez konkretnego określenia punktacji,
  - w Polsce i Niemczech nie uznaje się przy kolejnych podejściach do egzaminu zdanych poprzednio komponentów egzaminacyjnych, inaczej ma się rzecz

- w Austrii, gdzie każdy zaliczony element egzaminu nie podlega ponownej weryfikacji,
- w Austrii i Niemczech kandydat otrzymuje od razu wynik egzaminu ustnego wraz z uzasadnieniem, natomiast w Polsce takiej informacji zwrotnej po zakończeniu egzaminu ustnego nie otrzymuje, ponieważ tłumaczenia ustne są oceniane z nagrań w określonym przez przewodniczącego komisji egzaminacyjnej terminie.
  - w Niemczech każdy komponent na egzaminie ustnym ocenia odrębna komisja, w Polsce i Austrii całą część ustną ocenia ten sam skład komisji.

Do elementów podobnych pomiędzy omawianymi egzaminami w Austrii i Polsce należy zaliczyć zbliżoną długość tekstów do tłumaczenia a vista i konsekwentnego, a także zbliżony poziom trudności tekstów.

7.2. Części ustne egzaminu – ocena

O ile część pisemna egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce w naszym przekonananiu w pełni sprawdza umiejętności translatorskie kandydatów, o tyle część ustna omawianego egzaminu jedynie częściowo przystaje do realiów wykonywania tego zawodu w Polsce. Rzadko zdarza się bowiem, aby tłumacz przekładał konsekwentnie wyłącznie w jednym kierunku, jak to odbywa się na egzaminie polskim, tj. wyłącznie na język obcy. Egzaminy w krajach niemieckojęzycznych weryfikują umiejętność tłumaczenia tą techniką w obu kierunkach. Co więcej, w praktyce translatorskiej tłumacz częściej konfrontowany jest z przekładem a vista z języka polskiego na język obcy, a nie z języka obcego na język polski, jak to jest na egzaminie polskim. Argumentem przemawiającym na korzyść tłumaczenia a vista w odwrotnym kierunku są przykłady z praktyki translatorskiej, kiedy tłumacz dokonuje przekładu na język obcy „z kartki” różnego rodzaju dokumentów w notariacie, sądzie lub na Policji.

Ani polski, ani austriacki egzamin ustny nie sprawdzają umiejętności tłumaczenia symultanicznego, ponieważ w kontekście pracy tłumacza środowiskowego ta technika jest dość rzadko stosowana. Egzamin DPSI sprawdza umiejętność tłumaczenia szeptanego, które czasami tłumacz wykonuje na sali sądowej w Polsce. Jedynie certyfikacja w Niemczech na tłumacza ustnego uwzględnia ten rodzaj przekładu na egzaminie, ale tylko w odniesieniu do tłumaczenia negocjacji z danej dziedziny.

Na pochwałę zasługuje – podobnie jak to jest na egzaminie DPSI – zastosowanie scenki na egzaminie w Austrii, czyli stworzenie sytuacji znacznie bardziej realnej niż przekładanie monologu na egzaminie w Polsce. Takiej formy zadania nie stosuje się na egzaminie niemieckim, gdzie preferuje się – podobnie jak w Polsce – przekład krótkiego wykładu.

Jeżeli chodzi o kryteria oceny egzaminu ustnego, Austria preferuje ocenę holistyczną, natomiast Niemcy i Polska są zwolennikami oceny analitycznej w oparciu o konkretne kryteria i punkty²². Ponadto ustawodawca niemiecki i polski dokładnie

²² Por. Artur D. Kubacki (2017c): *Kryteria oceny egzaminu na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora*. [W:] „Orbis Linguarum“, vol. 46, s. 472.

określają, kiedy egzamin na tłumacza ustnego jest zdany. Aby zdać egzamin ustny w Polsce, trzeba uzyskać 75% możliwych do uzyskania punktów, czyli 150, natomiast w Niemczech należy zaliczyć na określoną ocenę każdy składnik egzaminu ustnego, a w przypadku uzyskania słabego wyniku z jednego zadania trzeba nadrobić oceną z innego.

Szkoda, że w kontekście całego egzaminu na tłumacza certyfikowanego przez państwo zarówno polskie, jak i austriackie świadectwo zdania egzaminu nie zawiera informacji o poziomie, na jakim egzamin zdano. Taką informację zawiera natomiast świadectwo wydawane w Niemczech, na którym podaje się zarówno ocenę łączną, jak i liczbę uzyskanych punktów w odniesieniu do poszczególnych komponentów.

Godne przemyślenia w przypadku egzaminu polskiego jest rozwiązanie stosowane zarówno na egzaminie w Austrii, jak i na egzaminie DPSI, aby uznawać elementy już zdane w trakcie egzaminu przynajmniej przez jakiś okres czasu. Egzamin w Niemczech jest w tym zakresie bardzo surowy, ponieważ nie uznaje się żadnych zaliczonych elementów egzaminu i zmusza się kandydata do powtórzenia całego egzaminu w dość szybkim terminie, a w przypadku powtórnej oceny negatywnej może on zdawać egzamin na tłumacza dopiero po okresie karencji wynoszącym pięć lat. Przypomnijmy, że podobne rozwiązanie dotyczące karencji obowiązywało w Polsce do 1 lipca 2011 r., przy czym był to roczny okres, który w zamyśle ustawodawcy kandydat miał poświęcić na uzupełnianie wiedzy, aby kolejne jego podejście zakończyło się sukcesem. Okres ten został przez ustawodawcę zniesiony i teraz to sami egzaminowani oceniają, ile czasu potrzebują, aby uzupełnić swoją wiedzę.

7.3. Części pisemne egzaminu – porównanie i ocena

Część pisemna egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce i część pisemna egzaminu na tłumacza pisemnego w Niemczech weryfikują umiejętności w zakresie tłumaczenia zarówno tekstów ogólnych, jak i specjalistycznych, czego nie można powiedzieć o egzaminie w Austrii, który ma zdecydowanie charakter stricte prawniczy.

Długość tekstów do tłumaczenia w Polsce i Niemczech jest optymalna w stosunku do uwarunkowań czasowych. Z kolei teksty na egzaminie pisemnym w Austrii są zbyt krótkie, zaś wypracowania w Niemczech nie sprawdzają umiejętności tłumaczeniowych, a jedynie językowe kandydata.

Jedynie w Austrii można sporządzać tłumaczenia w trakcie egzaminu na komputerze, a kandydat może w tym celu skorzystać ze wszystkich możliwych pomocy (np. słowniki, internet, programy wspomagające tłumaczenie). W Polsce można korzystać na egzaminie pisemnym z przyniesionych przez siebie słowników, własnych glosariuszy, leksykonów i encyklopedii, jednakże pod warunkiem, że są w postaci papierowej, natomiast w Niemczech jedynie w przypadku bardziej skomplikowanych terminów specjalistycznych kandydat otrzymuje pomoc w postaci ich wyjaśnienia w przypisie lub ewentualnie przy tekstach zawierających takie terminy dopuszcza się możliwość użycia słownika specjalistycznego.

Wreszcie każdy z egzaminów pisemnych sprawdza w mniejszym lub większym stopniu posiadanie wiedzy prawniczej. Najlepsze rozwiązania wypracowała w tym

zakresie Austria, która w jednym z elementów egzaminu weryfikuje eksplicytnie minimum wiedzy prawniczej kandydata na tłumacza. Ponadto we wszystkich krajach wiedza ta sprawdzana jest implicytnie poprzez tłumaczenia tekstów prawniczych w obydwu kierunkach (w Niemczech tylko w sytuacji, gdy kandydat wybrał dziedzinę prawa).

8. Wnioski końcowe

Nie wszystkie właściwości egzaminu DPSI oraz egzaminów w krajach niemieckojęzycznych zasługują na bezwarunkową akceptację. Zastrzeżenia może budzić nadmierna specjalizacja egzaminu DPSI z podziałem na pięć kategorii oraz zakaz sporządzania notatek podczas tłumaczenia *a vista*. W odniesieniu do egzaminu austriackiego największe zastrzeżenia budzi zbyt holistyczna ocena tłumaczeń oraz za krótkie teksty, jak na tego typu egzamin przystało. Natomiast wadą egzaminu niemieckiego jest brak weryfikacji wiedzy prawniczej kandydata na tłumacza w przypadku, gdy nie wybrał dziedziny prawa na egzaminie.

Ogólnie rzecz biorąc, egzaminy na tłumacza ustnego w Zjednoczonym Królestwie, Niemczech i Austrii są dobrze przemyślane i rzetelnie sprawdzają kompetencje kandydata. Nie ulega wątpliwości, że osoba, która je zda, jest przygotowana do satysfakcjonującego wykonywania obowiązków tłumacza ustnego. Z tych względów wiele rozwiązań, co zasugerowano powyżej, można by przenieść na grunt ojczyzny z korzyścią dla renomy polskiego egzaminu, kandydatów i poziomu reprezentowanego przez tych, którzy przeszli przez egzaminacyjne sito.

Bibliografia

- Biel Łucja (2017): *Egzamin na tłumacza przysięgłego a realia wykonywania zawodu: głos krytyczny w sprawie weryfikowania kompetencji kandydatów na tłumacza przysięgłego*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 12, s. 34–46.
- Gościński Jan (2018): *Źródła niepowodzeń na egzaminie na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 13, s. 47–85.
- Krzysztoforska-Weisswasser Zofia (1992): *Die Lage der Gerichtsdolmetscher in Österreich*. [W:] Joanna Miler (red.): *International Forum of Legal Translation 1992: Proceedings*. Warszawa: TEPIŚ, s. 26–33.
- Kubacki Artur D. (2012): *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Business.
- Kubacki Artur D. (2014): *Błąd krytyczny w tłumaczeniach poświadczonych*. [W:] „Studia Translatorica”, vol. 5, s. 49–58.
- Kubacki Artur D. (2017a): *Status und Zertifizierung vereidigter Dolmetscher in den deutschsprachigen Ländern und Polen. Parallelen und Unterschiede*. [W:] Jaroch Anna, Nosowicz Jan F. (red.): *W dialogu języków i kultur*. Tom VI. Warszawa: Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie, s. 203–224.

- Kubacki Artur D. (2017b): *Thumacz przysięgły w służbie notariatu*. [W:] „Krakowski Przegląd Notarialny. Kwartalnik Izby Notarialnej w Krakowie”, rok 2 nr 1, s. 67–91.
- Kubacki Artur D. (2017c): *Kryteria oceny egzaminu na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora*. [W:] „Orbis Linguarum“, vol. 46, s. 469–482.
- Kubacki Artur D., Ritthaler-Praefcke Karin (2023): *Staatliche Prüfung für Dolmetschende und Übersetzende in Deutschland und Polen. Gemeinsamkeiten und Unterschiede*. [W:] Kubacki Artur D., Sulikowski Piotr (red.): *Translation Landscapes – Internationale Schriften zur Übersetzungswissenschaft*. Tom 7. Göttingen: V&R Unipress, s. 125–138.
- Lomzik, Magdalena (2018): *Kompetencje miękkie tłumacza przysięgłego*. [W:] „Półrocznik Językoznawczy Tertium. Tertium Linguistic Journal“, 3(2), s. 80–89.
- Zieliński Lech (2011): *Egzamin na tłumacza przysięgłego a norma i jakość przekładu tekstów prawnych oraz prawniczych*. [W:] „Rocznik Przekładoznawczy”, 6, s. 117–130.
- Zieliński Lech (2019): *Kompetencje tłumacza przysięgłego wobec oczekiwań i wymagań ustawowych*. [W:] Kubicka Emilia, Zieliński Lech, Żurowski Sebastian (red.): *Język(i) w prawie. Zastosowania językoznawstwa i translatoryki w praktyce prawniczej*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, s. 153–169.

Netografia

- Diploma in Public Service Interpreting. Handbook for Candidates*. (2017). The Institute of Linguists Educational Trust. <https://www.ciol.org.uk/sites/default/files/Handbook-DPSI.pdf> [dostęp: 27.10.2023].
- DPSI – Frequently Asked Questions. Fatal errors*. The Institute of Linguists Educational Trust. [www.ciol.org.uk/sites/default/files/DPSIFatalErrors%20\(1\).pdf](http://www.ciol.org.uk/sites/default/files/DPSIFatalErrors%20(1).pdf) [dostęp: 27.10.2023].
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.Urz. L 280 z 26.10.2010). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32010L0064> [dostęp: 27.10.2023].
- Gesamte Rechtsvorschrift für Sachverständigen- und Dolmetschergesetz. Fassung vom 27.10.2019. www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002338&ShowPrintPreview=True [dostęp: 27.10.2023].
- IoLET Level 6 Diploma in Public Service Interpreting (QCF). Language: Polish. Pathway: English Law. Session: June 2013*. The Institute of Linguists Educational Trust.
- O zawodzie tłumacza przysięgłego w wybranych krajach świata: część 1*. Zagraniczne Koło Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS. Zurych 2020/2021. https://tepis.org.pl/wp-content/uploads/publikacje/O_zawodzie_TP_cz.1_Kolo_Zagraniczne_2021.pdf [dostęp: 27.10.2023].
- Ratgeber für Zertifizierungswerber zur Prüfungsvorbereitung*. Österreichischer Verband der Allgemein Beideten und Gerichtlich Zertifizierten Dolmetscher. www.gerichtsdolmetscher.at/Dokumente/2_Men%C3%BCpunkt_Gerichtsdolmetscher%20werden_Ratgeber%20zur%20Pr%C3%BCfungsvorbereitung_2019-03-12.pdf [dostęp: 27.10.2023].

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 października 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego. Dz.U. z 2018 r., poz. 2138. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180002138/O/D20182138.pdf> [dostęp: 27.10.2023].

Verordnung – Ordnung der Staatlichen Prüfung für Übersetzerinnen und Übersetzer und Dolmetscherinnen und Dolmetscher vom 16. April 2018. http://sl.juris.de/cgi-bin/landesrecht.py?d=http://sl.juris.de/sl/gesamt/UeDStPrO_SL_2018.htm [dostęp: 27.10.2023].

Słowa kluczowe

tłumacz przysięgły, certyfikacja tłumaczy ustnych, egzamin ustny na tłumacza przysięgłego

Abstract

The interpreter examination in the United Kingdom, Austria, Germany, and Poland: A comparison and evaluation of solutions

In the article, the authors present the certification procedures for interpreter candidates in Poland and in the United Kingdom, Austria, and Germany. Such interpreters are called, depending on the country, sworn translators, public service interpreters, or court-certified interpreters. The examination procedures in Poland, the United Kingdom, Germany, and Austria have been analyzed, particularly examination conditions (e.g., thematic scope, exam duration, length and type of texts to be translated, educational requirements, access to and type of translation aids), examination evaluation criteria (e.g., language skills, translation skills, fatal error), and the pass rate. In addition, the oral part of the sworn translator examination in Poland has been compared with the certification procedures for interpreter candidates in the United Kingdom, Austria, and Germany, and the solutions in this regard have been evaluated. The analysis of foreign examinations has allowed us to suggest modifications to the format and assessment of the oral examination in Poland, which, despite the changes introduced in 2018, still does not entirely align with the practical aspects of interpreting by sworn translators.

Keywords

sworn translator, certification of interpreters, oral part of the sworn translator examination